

Kaksi kirjaa kestävästä kehityksestä

TUULA-MARIA AHONEN

”Tärkeimmät ympäristömittarit näyttävät punaista. Yleinen kurssi on selvästi kestämaton. Mahdollisen myönteisen kehityksen pitäisi olla paljon voimakkaampaa, ennen kuin koko laiva kääntyy.” Näin toteaa Worldwatch-instituutin pääjohtaja Robert Engelman *Maaailman tila* -kirjassa, joka ilmestyy tänä vuonna 22. kerran ja tavanomaista laajempaan.

Torjumme mielellämme maapallomme terveyttä koskevia tosiasioita. On mukavampaa uimistaa silmänsä ja elää mukavuudessa. Ja mitä me voisimme edes yksilöinä vaikuttaa.

Tosiasioiden tunnustaminen on kuitenkin viisauden alku, kuten presidentti J. K. Paasikivi opasti jo vuosikymmeniä sitten.

Engelman muistuttaa kirpaisevista tosiasioista: ”Ilmastonmuutos ei osoita mitään merkkejä laantumisesta tai pehmeästä laskusta kohti kestävää kehitystä. Kasvihuonekaasujen maailmanlaajuiset päästöt lisääntyvät pahimpien ennusteiden mukaisesti.”

”Pohjavesivarat kutistuvat ympäri maailmaa, kun viljelijöitä kannustetaan tuottamaan enemmän ja muutkin kilpailevat samoista vesivaroista. Kalakannat kutistuvat ja biologinen monimuotoisuus vähenee. Maapallon keskilämpötila nousee herkeämättä, sateet ja kuivuus muuttuvat ankarimmiksi ja merenpinta nousee. Hätätila on jo todellisuutta eri puolilla maailmaa. Jos ihmiskunta ei pysäytä kestämatonta kehitystä, kehitys pysäyttää ihmiskunnan.”

Engelmanin mukaan tässä tilanteessa tarvitaan ennen kaikkea realismia, sitoutumista luontoon ja muihin ihmisiin sekä päättäväisyyttä tarttua viipymättä toimeen. Hän on paljolti menettänyt uskonsa hallituksiin. Kansalaisliikkeet ja vastuulliset yritykset ovat toivonlähde.

”Kestävän kehityksen puolestapuhujien on osoitettava samanlaista sinnikkyyttä kuin orjuuden vastustajien 1700- ja 1800-luvuilla. Heidän sitkeä työnsä jatkui sukupolvien ajan ja johti lopulta laillistetun orjuuden häviämiseen maailmasta”, Engelman toteaa.

Kirjan mukaan maailmantalouden mallin oletukset ovat ajalta, jolloin maailma oli vielä harvaan asuttu ja ihmisen aikaansaannokset olivat vaatimatomia. Noihin aikoihin ei vielä tarvinnut kantaa huolta ympäristöön kohdistuvista ”ulkoisvaikutuksista”, sillä ne voitiin olettaa melko pieniksi ja helposti ratkaistaviksi. Sen sijaan oli tarpeen keskittyä bruttokansantuotteen avulla mitattavaan markkinatalouden kasvuun, koska nimenomaan kasvun avulla voitiin tehokkaimmin parantaa ihmisten hyvinvointia.

”Nyt tilanne on aivan toinen. Maailma on melko täynnä ihmisiä ja rakennettua infrastruktuuria. Onkin aika tarkistaa käsitteitä taloudesta ja sen tarkoituksesta”, kirjassa painotetaan ja esitetään vihreän talouden ja ekotalouden mallit. Jälkimmäinen voi tarjota lähes täystyöllisyyden ja hyvän elämänlaadun

Worldwatch-instituutti
Maaailman tila 2013
Onko liian myöhäistä?
Gaudeamus, 2013

John Urry
Ilmastonmuutos ja yhteiskunta
Vastapaino, 2013

kaikille hamaan tulevaisuuteen sekä pitää ihmiskunnan turvallisten ekologisten toimintarajojen sisällä. Tutkijoiden mukaan teollisuusmailla on etuoikeutetun asemansa vuoksi erityinen vastuu ekotalouden kehittämiseksi.

”Ihmiskunnan on luotava jotakin erilaista ja parempaa – tai sillä on suuri riski pudota johonkin pahempaan.”

Vuosi vuodelta *Maaailman tila* -kirja on kertonut ympäristön tilan heikentymisestä. Tänä vuonna tekijät esittävät suoran kysymyksen: onko liian myöhäistä?

”Vielä ei ole liian myöhäistä. Jos kaikki tehdään oikein – leikataan hiilidioksidipäästöjä, suojellaan, säilytetään, ennallistetaan, säästetään ja niin edelleen – ja jos se kaikki aloitetaan jo tänä vuonna ja jos sitä jatketaan vuosikymmeniä, ihmiskunta selviää. Selviäminen voi vaatia sivilisaation päätavoitteiden ja painopisteiden muuttamista, mutta se on ehkä vain hyväksi.

Varsinainen kysymys on: onko muutos käytännössä mahdollinen? Toistaiseksi näyttää siltä, ettei evoluutio ole tehnyt ihmisestä tarpeeksi viisasta. Ehkäpä ihmislaji on menestyksensä myötä ylittänyt evoluution

luomat kykynsä. Tai ehkä valan keskittyminen on tehnyt ihmislajin kykenemättömäksi toimimaan yhteiseksi hyväksi. Niin tai näin, vähintään toinen jalka on jo jyrkanteen ulkopuolella. Pudotus voi olla paha. Paras kääntäytyä nopeasti ja ottaa uusi suunta.”

Toisaalta kirja vaalii myös toivoa. Elämä on sitkeää ja virheidен korjaaminen on aina mahdollista.

”Voidaan ajatella, että nykypolven tehtävänä on pelastaa niin paljon kuin mahdollista. Mikään fyysinen tai tekninen rajoitus ei estä ihmiskuntaa luomasta rikasta, elinvoimaista ja kestävästä yhteiskuntaa.”

Sosiaalipsykologisesti koulutettuna sanoisin, että esteet ovat psykologisia. Varhaisajan kirkko käyttää niistä osuvasti nimeä kuolemansynnit, ahneus, laiskuus, ylensyönti ja ylpeys, jotka estävät tunnustamista omia ja yhteiskunnan virheitä.

Ehkä me tarvitsemme koulutusta virheidен tunnustamisen siviilirohkeuteen?

Kirjassaan *Ilmastonmuutos ja yhteiskunta* Lancasterin yliopiston sosiologian professori John Urry valottaa menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta erilaisten energiakäytäntöjen pohjalta: ”Moderniin maailmaan kuului 1800-luvun lopulta ajatus, että inhimillistä edistystä tuli mitata ja arvottaa sen mukaan, missä määrin yhteiskunta alisti ja riisti luontoa sen sijaan, että olisi pyritty muuttamaan ihmisen ja luonnon välistä suhdetta.”

”Moderniin maailmaan sisältyi oletuksia, että yhteiskunnat olivat pitkälle ratkaisseet luonnonvaroihin liittyneet ongelmat

ja että varsinkin tiede ja teknologia, jotka oli valjastettu kapitalististen tuotantosuhdeiden palvelukseen, pystyisivät jatkuvasti ylittämään rajoituksensa. Ajateltiin, ettei kasvulle eikä modernille elämälle ollut juuri rajoituksia.”

Urry aloittaa kirjansa siteeraamalla Hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin IPCC:n puheenjohtaja Rajendra Pachauria: ”Totuus on, että elämäntapamme ovat kestävämmät.”

Urryn mukaan energia on olennaisen tärkeää uudelle vuosisadalle. Ilman riittävää energiaa, joka on valjastettu oikealla, pitkäjänteisellä tavalla, monet yhteiskunnat ja elämät suistuvat väistämättömiltä vaikuttavilta runsashiilisiltä radoiltaan.

Vastaa voi tulla ”alueellisen sotapäällikkyyden yhteiskunta”, jossa elintaso romahtaa, liikkumiskäytännöt muuttuvat, paikallisten sotapäälliköiden valta kasvaa ja kansallinen tai globaali hallinto heikkenee. Kansallisvaltiot menettävät lain takaaman yksinoikeutensa pakkokeinojen käyttämiseen. Erilaiset heimo- ja muut sodat maiden sisällä yleistyvät.

”Ainoastaan superrikkaiden on turvallista taittaa pitkiä matkoja. Keskiaikaiseen tapaan matkanteko on vaarallista, eikä sitä todennäköisesti juurikaan harrasteta, paitsi aseistautuneena. Rikkaat matkustavat lähinnä aseistetuilla helikoptereilla tai kevyillä lentokoneilla. Mahdollisesti jokainen sotapäällikön hallitsema alue käy sotaa naapureidensa kanssa, varsinkin puhtaasta vedestä, öljystä ja kaasusta”, Urry kuvailee.

Viitoitavatko esimerkiksi jalkapalloväkivaltaisuuksien kal-

taiset ilmiöt tietä tähän tulevaisuuteen, herää itselläni kysymys. Kirjoittamishetkellä ruotsalainen järjestäytyneen yhteiskunta taas tuntuu aika avuttomalta ja neuvottomalta kohtamaan rakentavasti kasvavaa väkivaltaista levottomuutta.

Maailman tilanne on hyvin haasteellinen. ”Öljyteollisuus on varmasti kaikkein vaikutusvaltaisimintressiryhmä maan päällä. Useimmat öljy-yhtiöt ovat suurempia ja mahtavampia kuin hallitukset”, Urry toteaa.

Kuvaavasti noin 350 miljoonaa ihmistä maailmassa seuraa säännöllisesti BBC:n Top Gear -ohjelmaa, joka on avoimesti hiili-intoileva. Poliitikko on Urryn mukaan yhä enemmän hiiriippuvuuden politiikkaa.

Toisaalta luonnonkatastrofit ja ihmisten pahoinvointi alkavat kertoa selvää kieltään. Yhä useampi havahtuu toimimaan toisenlaisen tulevaisuuden puolesta.

Urryn mukaan uusi vähähiilinen paradigma on mahdollinen, kunhan monet edellytykset täyttyvät:

”Julkinen sektori, yritykset, ajatushautomot ja kansalaisjärjestöt suunnittelevat uusia paikat, tietokoneet, henkilökohtaiset viestintävälineet, jotka yhteiskunnat alkaisivat siirtää öljyn jälkeiseen aikaan.”

”Kehitetään laajoja vähähiilisiä taloudellisia investointeja ja uusia rahoituksen instrumentteja, jotka keskittyvät investoimaan tähän uuteen paradigmaan. Kehitetään demokraattista osallistumista ja tehokasta poliittista johtajuutta niin, että uusien mobiilisovellusten avulla mieluummin parannetaan kansalaisoikeuksia kuin tuotetaan kontrolliyhteiskunta.”

”Mielletään menestys yhteiskunnissa uudella tavalla niin, että henkilökohtaista ja taloudellista hyötyä mitataan vähähiilisillä käytännöillä ja keksinöillä.”

Urry painottaa aidon joh-

tajuuden tärkeyttä vähähiiliseen yhteiskuntaan siirryttäessä; rikkaiden ja vaikutusvaltaisten opastus koetaan helposti ulkokohtaiseksi: ”Ulkokohtaisuus on keskeinen kysymys ilmastonmuutoksen lievittämi-

seen pyrkivässä johtajuudessa.”

”Walk your talk” (elä kuten opetat) -ohjenuora on siis kultaakin kalliimpi, kun tavoitteena on kestävän kehityksen yhteiskunta ja maailma.

THL julkaisee

Sihto Marita, Lahelma Eero, Lammi-Taskula Johanna, Hannele Palosuo (toimittaja), Sakari Karvonen (toimittaja)
Sosiaaliset määrittäjät WHO:n ja Suomen terveyspolitiikassa

Terveyserot ovat osoittautuneet vaikeammaksi ongelmaksi kuin ajateltiin joitakin vuosikymmeniä sitten. Maailman terveysjärjestön, WHO:n, Social Determinants of Health -komissio (2005-2008) haki työssään uutta otetta maailman maiden välisiin ja maiden sisäisiin terveyseroihin. Komissio keskitti huomionsa erojen perimmäisiin syihin, terveyden sosiaalisiin määrittäjiin. Sen haastavin suositus on puuttua vallan, rahan ja resurssien epäoikeudenmukaiseen jakautumiseen.

Tässä raportissa verrataan WHO:n komission keskeisiä ehdotuksia Suomen kansallisiin terveyspolitiikan linjauksiin. Vaikka terveyden arvosta vallitsee laaja yksimielisyys, terveyseroihin kohdistuvaan politiikkaan liittyy usein ristiriitaisia arvoja ja intressejä. Terveyserojen kaventamista haittaavia jännitteitä

pohditaan "viiden i:n" kehikossa. Nämä käsittelevät terveyspolitiikassa edellytettyä informaatiota, taustalla vaikuttavia ideologioita, terveyspolitiikkaan liittyviä intressejä, terveyspolitiikan piiriin kuuluvia instituutioita sekä politiikan ja ohjelmien implementaatiota. Lopuksi hahmotetaan terveyden määrittäjien alueita, joihin Suomessa olisi eriarvoisuuden kasvun hillitsemiseksi keskityttävä. Raportti on tarkoitettu tutkijoille, terveydenhuollon ammattilaisille ja asiantuntijoille sekä kaikille asiasta kiinnostuneille ja soveltuu myös oppimateriaaliksi yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin.

Raportti 14/2013 127 s. 29,60 €